

Mielipidekirjoitus Helsingin Sanomat 25.4.2008

Hannele Niemi

YLIOPISTOISSA PANOSTETTAVA KOULUTUKSEN LAATUUN

Kaikki muut yliopistot paitsi ns. Innovaatioyliopisto toimivat lähivuosina noin 50 miljoonan miinusmerkkisellä budjetilla (Kvestori Ilkka Hyvärisen mielipidekirjoitus HS 8.4.2008). Vain uusi Innovaatio -yliopisto saa 100 miljoonaa euroa toimintansa kehittämiseksi normaalin perusrahoituksen lisäksi. Mitä tämä tarkoittaa jatkossa opetuksen kannalta?

Käytännössä se merkitsee sitä, että valtio maksaa yhden yliopiston tutkinnoista huomattavasti enemmän kuin muiden. Tämä ei kuulosta kovin tasapuoliselta. Vastaavaa tukea tarvittaisiin muissakin yliopistoissa. Yliopistomme tuottavat yhteensä lähes 14 000 maisterin tutkintoa vuosittain ja yli 1500 tohtorintutkintoa. Kymmenen vuotta sitten nämä luvut olivat 10 342 maisterin tutkintoa ja 401 tohtorintutkintoa vuodessa. Tuottavuuskasvu on ollut huikea. Opettajien määrä ei ole juuri lisääntynyt näiden vuosien aikana.

Mitä tästä seuraa? Yliopisto-opettajat ovat jatkuvan ylikuormituksen alla, kun tutkintoja tuotetaan liian vähäisin resurssein. Kuitenkin samaan aikaan tuottavuusohjelma ja siihen pohjautuva budjettivähennys (n. 11 miljoonaa euroa vuosittain) edellyttää, että henkilöstöä vähennetään yliopistoissa noin 1000 htv.. Ohjeiden mukaan sen tulisi kohdistua erityisesti hallinto- ja tukipalveluihin. Siitä seuraa, että opettajat tekevät yhä enemmän myös sitä työtä, jota pitäisi helpottaa erilaisin tukitoimin kuten neuvonta- kirjasto- ja atk-palveluin sekä tutkimusta avustavan henkilöstön avulla.

Tiedeyliopistojemme opiskelijoiden määrän suhde opettajiin oli 25.08 vuonna 2006. Maailmalla parhaiden yliopistoissa opettaja-opiskelija -suhdeluku on selvästi alle kymmenen. Oxfordissa ja Cambridgessa yhdellä professorilla on 3-5 tutkimusohjattavaa perustutkintoaiheessa, meillä se nousee kymmeneen. Väitöskirjaohjattavia heillä on noin 3 professoria kohden, meillä yli 10. Nykyisin tilastokäyttöön on tullut ns. FTE (full time equivalence) -luku. Siinä lasketaan opiskelijamäärät heidän suorittamiensa opintopisteiden avulla. Useasta opiskelijasta muodostuu näin yksi laskennallinen opiskelija, ja tilastot näyttävät paremmalta. Se jättää huomiotta, että usein juuri nuo vähän suorittaneet ja viivästyneet opiskelijat tuottavat erityisen paljon työtä opettajille.

Mitä siis olisi tehtävä? Ensimmäiseksi tuottavuusohjelman budjettivähennykset tulee poistaa yliopistojen kohdalta. Lisäksi opettaja-opiskelijasuhteen parantamiseksi on joko vähennettävä tutkintotavoitteita tai lisäättävä opettajia. Jos vähennetään tutkintotavoitteita, perusrahoitusta ei saa alentaa sen vuoksi. Nyt mikään yliopisto ei voi esittää tutkintotavoitteiden vähennystä, koska se merkitsee automaattisesti vielä huonompaa perusrahoitusta. Jos lisätään opettajia, myös siihen tarvitaan perusrahoitusta.

Opettaja-opiskelijasuhteluvun parantaminen ovat perusedellytykset opetuksen laadulle. Tämän lisäksi rahoituksen perusteisiin tarvitaan opetuksen laadun kannustimia. Kriteerit saadaan arvioinneista ja opetuksen kehittämisen toimenpiteistä. Yliopiston kokonaisvaltainen ja kattava palautejärjestelmä voi olla yksi laadun ilmentymä. Se sisältää opiskelijoiden, työnantajien ja sidosryhmien arviot, palautteen systemaattisen seurannan ja sen pohjalta tehdyt toimenpiteet. Nykyiset auditoinnit antavat tähän jo hyvän pohjan.

Kansainväliset koulutuksen laadun arvioinnit antavat kuvan siitä, miten Suomessa annettu koulutus ja tutkinnot näyttäytyvät kansainvälisestä perspektiivistä. Helsingin yliopistolla on tästä on kokemusta useilta vuosilta. Arvioinneista saadaan hyvää pohjaa koulutuksen kehittämiseen. Myös tästä saada yksi laatutekijä rahoitusmalliin.

On hyvä muistaa, että tavara ei kasva punnitessa. Mikään arviointi ei sellaisenaan vaikuta vielä laatuun ellei korjaavia toimenpiteitä voida toteuttaa. Nykyisellään opetus ei saa saamaa arvostusta kuin tutkimus. Sen merkitys on saatava vahvemmaksi virantäytöissä, jos tehtävänkuvaa kuuluu opetus. Suomessa yliopistopedagoginen koulutus on vapaaehtoista ja riippuu siitä, onko yliopisto panostanut koulutuksen

tarjontaan. Jos tarjontaa laajennetaan, kysyntäkin kasvaa. Opettajat tiedostavat, että opetustyö vaatii osaamista ja siihen on voitava kouluttautua. Pedagogisen osaamisen varmistamisesta saadaan laatutekijä rahoitusmalliin.

On suuri vaara, että kiire ja ylikuormitus tuottavat kulttuurin, jossa opetuksen arvo laskee ja oppiminen pinnallistuu. Opettajilla tulisi olla aikaa aitoon kanssakäymiseen opiskelijoiden kanssa. Opintojen kokonaisuuden pitää olla ohjattu ja johdettu siten, että se velvoittaa myös opiskelijoilta sitoutumista. Oppimisenkin laatua voidaan arvioida.

Opetus ei ole vain tiedon siirtämistä. Se on ennen kaikkea ohjaamista ajatteluun, jatkuvaan oppimiseen ja korkeaan moraaliin. Tutkintoja ei voi nähdä vain määrällisenä suorituksina vaan ennen kaikkea korkean tason asiantuntijoiden koulutuksena. Yliopistosta valmistuneen tulee voida ottaa vastuuta ja heillä tulee olla valmius kehittää omaa alaansa. Tarvitsemme sekä määrällisten että laadullisten perusteiden uudelleen arviointia yliopistokoulutuksen rahoituksessa.

Hannele Niemi
Helsingin yliopiston opetuksesta vastaava vararehtori